LAUSUNTO
12.5.2021

Mikko Lammi, TJ
Pohjanmaan Hyötyjätekuljetus Oy
Kärjenkuja 8, 66400 Laihia
gsm. +358 40 417 4643
info@hyotyjatekuljetus.fi
www.hyotyjatekuljetus.fi

Talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi
Viite: asiantuntijalausunto

Johdanto:
Eduskunnan talousvaliokunta pyytää asiantuntijaanne kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoanne:

Asia:
HE 40/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta
https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/HE+40/2021

Esitiedot ja tausta:

Kiitän mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto Hallituksen esitys HE 40/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi jätelakia, ympäristönsuojelulakia, kemikaalilakia ja rikoslakia.

Osa ehdotetuista muutoksista on välttämättömiä EU:n jätesäädöspaketin ja pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annetun asetuksen täytäntöön panemiseksi, osa johtuu kansallisista tarpeista. Ehdotuksilla pantaisiin täytäntöön myös tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutuksen vähentämisestä annettuun direktiiviin sisältyvät tuotekiellot ja merkintävaatimukset. Esityksellä toteutetaan pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman strategiseen kokonaisuuteen ”Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi” sisältyviä kirjauksia, joilla lisätään jätteen kierrätystä ja siten vahvistetaan Suomen roolia kiertotalouden edelläkävijänä.

Toimin Pohjanmaan Hyötyjätekuljetus Oy:n ja Fenergy Oy:n toimitusjohtajana sekä Vimmi Oy:n hallituksen jäsenenä. Olen toiminut jätteiden käsittelyn, jalostamisen ja kuljetuksen parissa virallisesti vuodesta 2005.

Perheyrityksemme on toiminut jätealalla vuodesta 1983 sekä teräs- ja prosessiteollisuudessa vuodesta 1979. Jätteiden laitosmainen käsittely on aloitettu vuonna 1999. Muovin kemiallisen kierrätyksen parissa olen työskennellyt vuodesta 2006. Meillä on omaa teknologiaa kemialliseen kierrätykseen liittyen ja olen mukana useissa VTT:n kemiallisen kierrätyksen hankkeissa.

Kuljetuspuolella kalustona toimii 3 osastoiset ajoneuvot ja kaikki jäte punnitaan. Laskutusperuste on todellinen kiinteistöillä tuotetun jätteen määrä kiloina. Näin on toimittu jo vuodesta 2000.

Painoperusteinen järjestelmä kannustaa lajittelemaan. Punnitusjärjestelmästä on dataa yli 20 vuoden ajalta. Ydin alueellamme Laihialla on käytössä oma järjestelmä, jossa kaikilla kiinteistöillä(mukaan lukien yksityiset kotitaloudet) lajitellaan jätteet vähintään 3 eri astiaan (Sekajäte, Energiajäte, Biojäte). Yli viiden huoneiston talouksissa 7-8 astiaan (Sekajäte,

Energiajäte, Biojäte, Lasi, Metalli, Paperi, kartonki sekä muovin kierrätys ollaan ottamassa käyttöön). Lisäksi yksityisille kotitalouksille on käytössä kattava ekopistejärjestelmä, 16 pistettä / 8000 asukasta.

Pyrin lausunnossani selkeästi esittämään näkemykseni asiassa: Hallituksen esitys HE 40/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Jätteiden käsittely

Hyvänä asiana näen tavoitteet, että yhdyskuntajätteestä valmisteltaisiin uudelleenkäyttöön tai kierrätettäisiin 55 painoprosenttia vuonna 2025, 60 painoprosenttia vuonna 2030 ja 65 painoprosenttia vuonna 2035. Nämä tavoitteet voidaan saavuttaa huomattavasti nopeammin, mutta se vaatii kaikkien tahojen yhteistyötä.

Suomessa on kunnallisia ja yksityisiä jätteenkäsittelijöitä. Ehdotetussa jätelain muutoksessa erilliskerätyt jakeet voidaan jatkossa toimittaa vain kuntayhtiöille. Sekajäte on jo monilla alueilla lähtökohtaisesti toimitettava alueen kunnallisen yhtiön massapolttolaitokselle. Vaikkakin sekajätteen käsittely siten, että siinä olevat kuitu, muovi ja monet muut materiaalit voitaisiin hyödyntää raaka-aineena. Yksityinen hyötykäyttö ja kierrätystoiminnot estetään lailla. Vaikka tämä on juurikin EU:n tavoitteiden mukaista. Tämä säädös perustuukin kansalliseen asetukseen. Tällä tulee olemaan selvä negatiivinen vaikutus kierrätysasteen kehittymiseen.

Esimerkiksi teollisuuteen raaka-aineiksi käsittelevä teollinen toiminta ei lain nojalla voi tätä enää suorittaa. Jäljelle jäävät yritykset ovat pakotettuja tekemään sopimukset kolmannen toimijan kanssa, mikäli haluavat kierrätystoimintansa jatkuvan.

<table>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Sekajätettä</td><td>Jätteenkäsittely</td><td>Raaka-aine kemialliseen kierrätykseen</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Kemiallisen kierrätyksen laitos</td><td>Prosessointi</td><td>Uusiomuovin raaka-aine</td></tr>
</table>

Kuvassa esimerkki muovin kemiallisesta kierrätyksestä. Sekajätteestä erotetaan jätteenkäsittelytekniikoin mekaaniseen kierrätykseen sopimattomat muovit ja sen prosessoimisesta uusiomuovin raaka-aineeksi sekä valmistettu raaka-aine itse. Näin voidaan saavuttaa 100% muovin kierrätys.

On järkevää ja pakollista säätää asetus jätehuollon minimi tasosta ja erilliskeräyksestä. Sekä siitä, että materiaali on toimitettava hyötykäyttöön. Silloin kaikki alalla toimijat ovat samalla viivalla myös markkinaehtoisessa kilpailussa. Lisäksi jäte pitäisi käsitellä. Tämä ei kuitenkaan vaadi kaksoisjärjestelmästä luopumista. Suomessa on nyt noin puolessa kunnista kunnallinen järjestelmä ja puolessa kiinteistön haltijan järjestämä järjestelmä. Kaksoisjärjestelmän säilyttäminen ei vaikuta kunnallisten yhtiöiden toimintaan, mutta vaikuttaa yksityisen puolen toimintaan merkittävästi. Osa nyt esitetyistä muutoksista johtaa kierrätyksen ja jätehuollon toimivuuden kanalta negatiiviseen lopputulokseen. Nämä kielteisen esitykset eivät perustu EU-direktiiviin, vaan kansalliseen esitykseen.

Jätelain ulkopuolella on teollisuudessa syntyvä jäte, jossa sekä kunnalliset yhtiöt tytäryhtiöiden kautta ja yksityinen sektori kilpailevat. Tämä tietenkin vaikuttaa olemassa olevilla toiminta-alueilla olevien jätelaitosten toimivuuteen sekä käyttötalouteen. Jätteenkäsittelyssä yksityisellä sektorilla on kuntasektoria edullisemmat hinnat. Sen huomioiminen jätelain valmistelussa on kuitenkin jätetty huomioitta.

Suomessa ei ole montaakaan kuntayhtiötä, jolla olisi yhdyskuntajätteen tai muunkaan erilliskerätyn jätteen käsittelyyn olemassa varsinaisia laitoksia. Käsittelyllä tarkoitan hyötykäyttöön ohjattavan jätteen erottamiseksi olevia laitoksia, joissa myös yhdyskuntajätteestä saadaan talteen kierrätettäviä jakeita pelkän polttamisen sijaan. Erilliskerätyt jakeet toimitetaan joka tapauksessa tuottajayhteisöjen määräämään paikkaan.

Kansallisten säädösten ongelmana on myös se, että kuntayhtiöt pyytävät kierrätyspalvelua kolmeksi tai viideksi vuodeksi. Kuka investoi tehtaaseen jos vaarana on, että kolmen vuoden päästä ei ole yhtään materiaalia saatavilla? Kuka kehittää jalostavaa toimintaa kun ei ole materiaaliakaan? Jalostaminen uudeksi tuotteeksi on vasta jätteen hyötykäyttöä. Esitetyssä muodossa uusi jätelaki keskittää toimintaa ja tappaa pienimuotoisen paikallisen kierrätystoiminnan kokonaan.

Pahimmassa tapauksessa olemassa oleva investoitu konekanta muuttuu tarpeettomaksi, vaikka niiden toiminta tarkoitus on jätteiden hyötykäytön parantaminen jätteenpolton tai loppusijoittamisen sijaan. Polttamisen osuus jätteen käsittelyssä tulee tämän myötä nousemaan, kuten myös jätteen vienti suomen ulkopuolisiin maihin. Tämä kehitys ei tue Suomen roolia tai pyrkimyksiä kiertotalouden edelläkävijänä.

Jätteiden kierrätys ja käsittely vaatii logistisesti hyvän verkoston suomen kokoisella alueella. Olemassa olevat jätteenkäsittelylaitokset (Kunnalliset ja yksityiset) ovatkin avainasemassa hyötykäyttöön valmistelussa. Erilliskeräys ei vielä ole kierrätystä vaan kierrätykseen valmistelua ja tämä verkosto uhkaakin laventua.

Jätteen kuljetus

Jätelain muuttamisessa siten, että kunnan järjestämisvastuulla olevien erilliskerättävien jätteiden kuljettamisen osalta ehdotetaan nykyisen kaksoisjärjestelmän lakkauttamista ja siirtymistä kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen. Sekalaisen yhdyskuntajätteen ja saostus- ja umpisäiliölietteen osalta kunta voisi edelleen laissa säädettyjen edellytysten täyttyessä päättää, että kiinteistön haltijan on järjestettävä kuljetus.

Sekalaisen yhdyskuntajätteen kuljetus on nyt jo useilla alueilla siten, että se toimitetaan olemassa oleviin massapolttolaitoksiin. Sekalaisesta yhdyskuntajätteestä voitaisiin myös kierrättää huomattava osa, jos sen laitosmainen käsittely olisi sallittua. Erotteluun olevaa tekniikkaa on

olemassa ja käytössä myös Suomessa. Tähän ei kuitenkaan ole ollut mahdollisuutta laajassa muodossa koska olemassa oleva laki ja uusi muutettu jätelaki kieltää sen. Jätteen erottelemiseksi kierrätettäviksi sopiviin tekniikoihin onkin voitu panostaa vain kuntayhtiöihin kuulumattomilla alueilla. Käytännössä kuljetusyritykset ovat vain kuljetusyrityksiä ja yksityiset jätteenkäsittelylaitokset eivät voi yhdyskuntajätettä käsitellä hyötykäyttöön vaan toimittaa se suoraan kuntayhtiön määräämään paikkaan, joka on laajassa kuvassa massapoltto. Vuosia jatkunut epäselvä tilanne on myös rajoittanut investointeja.

Jätteenkuljetusyrityksillä on ollut vapaus tarjota laajempia palveluita asiakkailleen. Esimerkiksi monilokeroastiat ja tehokkaampi syntypaikkalajittelu. Esitetyssä jätelain muodossa tämä oikeus poistuu. Kyllä jokainen voi päättää, esimerkiksi missä kaupassa asioi. Miksi ei myös jäteyhtiöstään? Minusta kaikilla tulisi olla vapaus valita myös jätehuollon taso laissa säädettävien minimivaatimusten puitteissa. Jätelajikohtainen erilliskeräysvaatimus on järkevä ja luo selvät säännöt alan toimijoille.

Jätteenkuljetuksiin syntyy sama ongelma kuin käsittelyssäkin. kuka enää investoi alalle jonka näkymät ovat muutaman vuoden välein katkolla? Esimerkiksi Jyväskylässä kuljetus valuu ulkolaisille, kun kilpailutetaan 3 vuoden välein. Se tappaa täysin paikalliset yritykset, mutta on jo merkkejä siitä että isot kotimaisetkin ovat vaikeuksissa. Etelä-Pohjanmaalla 16 yrittäjästä on jäljellä enää 3.

Kuvassa monilokeroinen pakkaava jäteauto vaaitusjärjestelmällä punnitsee ja tyhjentää omakotikiinteistöllä syntyneet ja lajitellut jätteet omiin osastoihinsa.

Jos paikallisella kuljetusyrittäjällä on oma kalusto ja häviät kilpailutuksia, mihin ne siirrät, jos ei ole ulkomailla toimintaa. Esimerkiksi Säynätsalossa, joka kuuluu Jyväskylään, Kiinalaisten omistava yhtiö kerää jätteet. Tämä on jo huoltovarmuusasia. Jos kaikki jätteiden keräily siirtyy ulkomaisille yhtiöille, voivat ne sopia kartellin omaisesti hinnan nostosta. Jos siihen ei suostuta, kuka kerää jätteet kun paikallisia tarjoajia ei enää ole.

Jos kotitalousjätteiden keräily siirtyy ulkomaisille, moni pieni paikkakunta jää kokonaan ilman alan yritystä. Tällöin myös yritysjäte valuu isoille toimijoille ja jätteiden esikäsittely jää kokonaan tekemättä tai tehdään maakuntakeskuksessa. Jos yritysjätteetkin jäävät ulkomaisille yrityksille, kuljetetaan yrityksissä syntyvä jäte käsittelyyn myös rajojen ulkopuolelle. Suomessa toimivilla kansainvälisillä yrityksillä ei ole omaa käsittelyä.

Vetoan pienten paikkakuntien tilanteeseen. Kun häviät kilpailutuksen, loppuu kotitalousjätteiden keräily ja samalla koko paikallinen yritys. Tämä kehitys tekee jätehuollosta kallista, kun se hoidetaan maakuntakeskuksesta käsin. Työpaikatkin siirtyvät sinne sekä ulkomaille jätteenkäsittelyn muodossa. Yritysjätteiden kulut kasvavat ja palvelu heikkenee. Tämä ei tue kierrätystä, turvaa suomalaisia työpaikkoja tai ole ympäristön kannalta edistävää toimintaa.

Mikko Lammi
Toimitusjohtaja

Pohjanmaan Hyötyjätekuljetus Oy